

تاریخ تحولات سیاسی جمهوری اسلامی ایران

جلد سوم

(۵ اردیبهشت تا ۳۱ شهریور ۱۳۵۹)

www.ketab.ir

سرشناسه:	شاه‌علی، احمدرضا، ۱۳۴۸-
عنوان و نام پدیدآور:	تاریخ تحولات سیاسی جمهوری اسلامی ایران (جلد سوم) / تألیف احمدرضا شاه‌علی، احسان موحدیان. تهران: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۹۷.
مشخصات نشر:	ج. مصور
مشخصات ظاهری:	مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۱۸۳
فروست:	انتشارات انقلاب اسلامی؛ ۶.
شابک:	۹۷۸-۸۵۶-۴۱۹-۸۵۶-۷
	۱. ۲۱۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۸۵۶-۴۱۹-۸۵۶-۷ (ج. ۱)
	۲. ۲۱۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۸۵۶-۴۱۹-۸۵۶-۷ (ج. ۲)
	۳. ۱۵۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۸۵۶-۴۱۹-۸۵۶-۷ (ج. ۳)
	۴. ۳۵۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۸۵۶-۴۱۹-۸۵۶-۷ (ج. ۴)
	۵. ۳۱۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۸۵۶-۴۱۹-۸۵۶-۷ (ج. ۵)
	۶. ۴۸۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۸۵۶-۴۱۹-۸۵۶-۷ (ج. ۶)
	۷. ۳۲۰۰۰۰ ریال: ۹۷۸-۸۵۶-۴۱۹-۸۵۶-۷ (ج. ۷)
	فابا
وضعیت فهرست نویسی:	جلد دوم و ششم تألیف علی کردی است.
یادداشت:	جلد سوم تألیف ایمان حسین قزل ایاق است.
یادداشت:	جلد چهارم تألیف حسین احمدی است.
یادداشت:	جلد پنجم تألیف کیامرث جهانگیر است.
یادداشت:	جلد هفتم تألیف مرضیه بیگی زاده است.
مندرجات:	ج. ۱. ۲۲.۱ بهمن ۱۳۵۷ - ۱۳. آبان ۱۳۵۸ - ج. ۲. ۱۴. آبان ۱۳۵۸ - ۵ اردیبهشت ۱۳۵۹ ج. ۳. ۵ اردیبهشت - ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ ج. ۴. ۳۱ شهریور ۱۳۵۹ - ۳۱ خرداد ۱۳۶۰ ج. ۵. ۱ تیر ۱۳۶۰ - ۳۱ خرداد ۱۳۶۱. ج. ۶. ۳۱ شهریور ۱۳۶۱ - ۲۴ مرداد ۱۳۶۲ ج. ۷. ۲۴ مرداد ۱۳۶۲ - ۲۹ اسفند ۱۳۶۲. ایران -- تاریخ -- جمهوری اسلامی -- ۱۳۵۸ -- Iran -- History -- Islamic Republic, 1979 حسین قزل ایاق، ایمان، ۱۳۵۹ - مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی DSR ۱۵۷۰ / ۵ / ۲ ت ۱۳۹۷ ۹۵۵/۰۸۴ ۴۸۸۶۵۶۸
موضوع:	
موضوع:	
شناسه افزوده:	
شناسه افزوده:	
رده‌بندی کنگره:	
رده‌بندی دیویی:	
شماره کتابشناسی ملی:	

مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات

عنوان: تاریخ تحولات سیاسی جمهوری اسلامی ایران

جلد سوم (۵ اردیبهشت تا ۳۱ شهریور ۱۳۵۹)

نویسنده: ایمان حسینی ایاق

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۴۰۰

شمارگان: ۵۰۰ قیمت: ۱۵۰۰۰۰ تومان

حروف چینی و لیتوگرافی: مؤسسه فرهنگی هنری و انتشارات مرکز اسناد انقلاب اسلامی

چاپ و صحافی: چاپخانه مرکز اسناد انقلاب اسلامی

شابک دوره: ۹۷۸-۹۶۴-۴۱۹-۸۵۶-۴

ISBN: 978-964-419-856-4

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۷۱-۰۳۶-۱

ISBN: 978-622-271-036-1

کلیه حقوق این اثر برای ناشر محفوظ است.

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، نورسیده به میدان قدس، روبه‌روی پمپ بنزین اسدی، پلاک ۱۹۵۴،

مرکز اسناد انقلاب اسلامی. صندوق پستی ۱۹۳۹۵/۳۸۹۶ تلفن: ۲۲۲۱۱۱۹۴ تلفکس: ۲۲۲۱۱۱۷۴

www.irdc.ir

ارزیابان: صفاءالدین تبرائیان - جواد منصوری - علیرضا ذاکر اصفهانی

فهرست مطالب

۱۷	مقدمه
۱۹	پیشگفتار

فصل اول:

۲۵	تلاش‌ها برای انسجام‌بخشی و ثبات سیاسی
۳۱	گفتار اول: تأسیس و تثبیت نهادهای سیاسی
۳۲	۱- روند شکل‌گیری شورای عالی قضایی
۳۸	۲- تأسیس شورای عالی دفاع
۳۹	۳- تشکیل شورای نگهبان
۴۰	۴- مقدمات آغاز به کار مجلس خبرگان
۴۰	۵- فرایند تثبیت سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
۴۳	۶- تثبیت کمیته‌های انقلاب اسلامی
۴۴	۷- اداره‌ی رادیو و تلویزیون
۴۵	۸- انسجام‌یابی انجمن‌های اسلامی
۴۶	۹- پایان کار شورای انقلاب اسلامی
۴۹	گفتار دوم: انقلاب فرهنگی در دانشگاه‌ها
۴۹	۱- زمینه‌های انقلاب فرهنگی
۵۰	۱-۱- زمینه‌ی فرهنگی و آموزشی
۵۱	۱-۲- زمینه‌ی سیاسی
۵۶	۲- تلاش برای ایجاد تحوّل در دانشگاه‌ها و بروز درگیری‌ها
۵۹	۳- راهکارهای مختلف در مورد تحوّل دانشگاه‌ها

- ۱-۲-۲-۱- انگلستان ۱۳۰
- ۲-۲-۲- فرانسه ۱۳۳
- ۲-۲-۳- سایر کشورهای اروپایی ۱۳۵
- ۲-۳- دانشجویان ایرانی مقیم کشورهای آسیایی ۱۳۶
- گفتار سوم- تحول در روابط خارجی ایران با قدرت‌های بزرگ ۱۳۷
- ۱- روابط با آمریکا ۱۳۸
- ۲- روابط با شوروی ۱۳۸
- ۳- روابط با اروپا ۱۴۱
- ۴- روابط با سایر کشورها ۱۴۳
- ۵- حضور در اتحادهای جدید منطقه‌ای ۱۴۳

فصل سوم:

- بحران گروگان‌گیری و عملیات فشارهای آمریکا ۱۴۵
- گفتار اول: اقدامات غیرنظامی آمریکا در قبال گروگان‌گیری ۱۴۸
- ۱- فشارهای اقتصادی (سیاست تحریم) ۱۴۸
- ۲- فشارهای سیاسی-دیپلماتیک ۱۵۲
- گفتار دوم: راهکارهای نظامی-امنیتی محدود ۱۵۵
- ۱- واقعه‌ی طبس ۱۵۶
- ۱-۱- برنامه‌ها و آمادگی‌ها پیش از عملیات ۱۵۶
- ۱-۲- دلایل شکست عملیات ۱۶۰
- ۱-۳- همراهان داخلی و خارجی عملیات ۱۶۳
- ۱-۳-۱- توطئه‌های داخلی ۱۶۳
- ۱-۳-۲- مساعدت کشورهای عربی ۱۶۹
- ۱-۴- پیامدهای تجاوز آمریکا ۱۷۰
- ۱-۴-۱- واکنش‌های خارجی ۱۷۰
- ۱-۴-۳- کنفرانس بین‌المللی بررسی مداخلات آمریکا ۱۷۲

۱۷۵.....	۲- اشغال سفارت ایران در لندن.....
۱۷۵.....	۲-۱- نحوه‌ی ورود و خواسته‌های مهاجمین.....
۱۷۹.....	۲-۲- ابهامات درخصوص واقعه.....
۱۸۰.....	۲- عملیات نقاب.....
۱۸۱.....	گفتار سوم- مواضع و اقدامات ایران.....
۱۸۱.....	۱- مواضع داخلی درباره‌ی مسئله‌ی گروگان‌ها.....
۱۸۳.....	۲- بررسی موضوع گروگان‌ها در مجلس.....
۱۸۴.....	۳- مرگ شاه.....
۱۸۶.....	گفتار چهارم- آغاز تلاش‌ها برای حل بحران.....
۱۸۶.....	۱- فشارهای دیپلماتیک آمریکا بر مجلس.....
۱۸۸.....	۲- سیاست دوگانه‌ی آمریکا مبنی بر تهدید و مذاکره.....
۱۹۳.....	۳- دیپلماتسی تبلیغاتی آمریکا پس از انتخاب نخست‌وزیر.....
۱۹۶.....	۴- اعلام شروط اخراجی ایران از سوی امام.....

فصل چهارم:

۲۰۱.....	عملکرد جریان‌ها و گروه‌های سیاسی.....
۲۰۳.....	گفتار اول- ماهیت جریان‌ها و منازعات سیاسی.....
۲۰۴.....	۱- عمده‌ترین جریان‌های سیاسی.....
۲۰۴.....	۱-۱- جریان لیبرال.....
۲۰۴.....	۱-۱-۱- جبهه‌ی ملی.....
۲۰۶.....	۱-۱-۲- نهضت آزادی.....
۲۰۷.....	۱-۱-۳- جریان هوادار بنی‌صدر.....
۲۱۰.....	۱-۲- جریان بینابینی و التقاطی.....
۲۱۰.....	۱-۲-۱- سازمان مجاهدین خلق (منافقین).....
۲۱۴.....	۱-۳-۱- جریان چپ.....
۲۱۴.....	۱-۳-۱- حزب توده.....

۳۸۴	۱-۲- سطح منطقه‌ای
۳۸۴	۱-۲-۱- تغییر در ساختار امنیتی منطقه
۳۸۵	۱-۲-۲- تشکیل اتحاد منطقه‌ای بر ضد ایران
۳۸۷	۱-۲-۳- انگیزه‌های داخلی دولت عراق
۳۹۰	۱-۳- وضعیت داخلی ایران
۳۹۱	۲- تشدید اختلافات سیاسی بین ایران و عراق
۳۹۴	۳- روند تشدید تحرکات نظامی- امنیتی عراق
۳۹۵	۳-۲- تشدید تحرکات مرزی از اواسط بهار ۱۳۵۹
۳۹۷	۳-۳- انجام فعالیت‌های جاسوسی
۳۹۸	۴- اقدامات دولت عراق در جبهه‌ی سیاسی
۳۹۸	۴-۱- حمایت از اپوزیسیون ایرانی
۴۰۰	۴-۲- تشدید فشارها علیه جریان‌های شیعی عراق
۴۰۱	۴-۳- تلاش برای ایجاد ائتلاف منطقه‌ای
۴۰۲	۴-۴- تأثیرپذیری از قدرت‌های بین‌المللی
۴۰۶	۵- واکنش‌ها در برابر تحرکات نظامی عراق
۴۰۶	۵-۱- پیش‌بینی‌ها و تحلیل‌ها در مورد تحرکات نظامی عراق
۴۰۹	۵-۲- اقدامات متقابل ایران
۴۱۲	۵-۳- میانجی‌گری‌های بین‌المللی
۴۱۳	۶- آغاز رسمی جنگ تحمیلی عراق
۴۱۳	۶-۱- تشدید تجاوزات مرزی عراق از شهریور ۱۳۵۹
۴۱۶	۶-۲- اقدامات ایران در مواجهه با تشدید حملات
۴۲۰	۶-۳- حمله‌ی سراسری ارتش عراق در ۳۱ شهریور ۱۳۵۹
۴۲۳	نتیجه‌گیری
۴۲۷	ضمائم
۴۵۳	کتابنامه
۴۶۹	نمایه

مقدمه

در یک قاعده‌ی کلی، هر نوع تحول و تغییری، در عرصه‌ی اجتماعی، به بروز چالش‌هایی می‌انجامد و به هر میزان این تحول، گسترده‌تر و عمیق‌تر باشد، چالش‌ها نیز شدیدتر و طولانی‌تر خواهند بود. جمهوری اسلامی ایران، گونه‌ی جدیدی از یک نظام سیاسی بوده که با پیروزی انقلاب اسلامی در یک تحول عمیق و گسترده‌ی ساختاری، جایگزین نظام سیاسی قبلی یعنی رژیم شاهنشاهی پهلوی شده است. این نوع از نظام سیاسی هم از حیث ساختاری و شکلی و هم به لحاظ ماهوی و با آن زمان نمونه‌ی خارجی نداشت؛ به لحاظ شکلی شامل مجموعه‌ای از نهادهای سیاسی مردم‌سالار و به لحاظ محتوایی تأثیر گرفته از اسلام فقه‌ای و تفکر اسلام سیاسی بوده است. بنابراین نظام نوپای جمهوری اسلامی ایران، هم دارای ساختاری آزموده‌نشده بود و هم با خلاء اداره‌ی عمومی کشور مواجه بود. از این روی به محض پیروزی انقلاب اسلامی امام خمینی به تدریج ساختارها و نهادهایی را برای اداره‌ی کشور و رسیدگی به امور و مشکلات و مسائل ایجاد کردند.

یکی از مهم‌ترین مسائل در سال‌های آغازین شکل‌گیری جمهوری اسلامی، اصطلاحاً فرایند هویت‌یابی و هویت‌بخشی بود. چراکه لازم بود تا این نظام تازه تأسیس، اولاً خود هویت پیدا کند و ثانیاً هویت ایجاد نماید. به همین دلیل به تدریج شاهد هستیم که ساختارهای حقوقی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی موجود به تناسب اولویت‌های جدید، دگرگون شده و به بیان دیگر هویت جدیدی کسب کنند. البته این فرایند هویت‌یابی و هویت‌بخشی، مستلزم دگرگونی اساسی در عرصه‌های فوق بود و این دگرگونی منجر به واکنش‌هایی در عرصه‌ی داخلی و خارجی کشور می‌شد. یکی از مقاطع مهم در ابتدای شکل‌گیری جمهوری

اسلامی، که با تحولاتی سرنوشت‌ساز و هویت‌ساز هم‌زمان شد، مقطع اردیبهشت تا پایان شهریور سال ۱۳۵۹ بوده است. در واقع در این دوره هر یک از گروه‌ها و جریان‌های سیاسی تلاش می‌کردند تا هویت جمهوری اسلامی را بر مبنای خط‌مشی فکری و ایدئولوژیک خود بازتعریف نمایند و در این میان جریان اصلی انقلاب که به جریان خط امام شناخته می‌شد، تلاش می‌کرد تا از ماهیت اصلی انقلاب یعنی اسلامیت آن محافظت کند. در مقطع یادشده، انقلاب اسلامی تقریباً هم به‌لحاظ داخلی و هم خارجی در برابر مبارزات هویت‌بخشی و هویت‌سازی قرار گرفته بود و نهایتاً در این مبارزه‌ی هویت‌بخشی، گروه‌های خط امام با رهبری امام خمینی (ره) تا حدود زیادی به موفقیت دست یافتند. اقداماتی چون انقلاب فرهنگی، پاک‌سازی‌ها، مقابله با نفوذ ایالات متحده در پی تسخیر سفارت این کشور در تهران از یکسو و در برابر اینها، حوادثی چون واقعه‌ی طبس، کودتای نوژه، تحرکات ضدانقلاب در نقاط مختلف کشور خصوصاً مناطق غربی و کشمکش‌های گسترده‌ی سیاسی، همگی بر پایه‌ی همین جنگ هویتی قابل تحلیل خواهد بود. اما در نهایت همین پیروزی جریان خط امام در این مبارزه‌ی هویتی، طرف مقابل را وادار نمود تا با ایجاد ائتلافی گسترده، آخرین تلاش خود یعنی تحمیل جنگی همه‌جانبه را بر جمهوری اسلامی، عملی سازد.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی با انتشار جلد سوم از مجموعه مجلدات تاریخ تحولات سیاسی جمهوری اسلامی ایران، تلاش می‌کند تا ضمن ارائه‌ی روایتی از تاریخ جمهوری اسلامی ایران برپایه‌ی اسناد، تحلیل‌های متقن و واقعیات تاریخی، علاوه بر آشنا ساختن نسل جدید با تحولات حساس سال‌های آغازین جمهوری اسلامی؛ از تحریف و تحلیل‌های مبتنی بر روایات غیرواقعی جلوگیری کند و همچنین منبعی مطالعاتی در اختیار پژوهشگران، دانشجویان و علاقه‌مندان به تاریخ معاصر ایران قرار دهد.

در پایان ضمن تشکر از زحمات مؤلف محترم، از همکاران در مؤسسه‌ی فرهنگی هنری مرکز قدردانی می‌شود.

مرکز اسناد انقلاب اسلامی